

Hoe geeft de docent LO zelf betekenis aan het begrip motiverend vakmanschap?

Er kan betekenis gegeven worden aan motiverend vakmanschap vanuit de literatuur (zie pag...) maar ook vanuit de betekenis die docenten LO er zelf aan geven. Met andere woorden hoe omschrijven docenten LO zelf motiverend vakmanschap en welke aspecten worden in die beschrijving meegenomen?

Door: Frank Jacobs

Just met een thema als motiverend vakmanschap is het passend om naast af te gaan op wat de literatuur weergeeft ook het perspectief van de docenten LO zelf in te nemen. Vanuit dat ingenomen perspectief kan dan betekenis worden verleend aan waar een docent LO aan moet voldoen (welke kwaliteiten hij/zij moet hebben) om hem of haar een motiverende vakman of vakvrouw te noemen. Dit luisteren naar de docenten zelf wordt (betekenis geven) toegejuicht in een Volkskrant kolom van Aleid Truijens (van zaterdag 22 november 2014). Doordat het doel is om zicht te krijgen op hoe docenten LO zelf motiverend vakmanschap, de motiverende vakman of vakvrouw zien, is er gekozen voor de theoretisch focus 'sense making' (Weick, 1995).

Theoretisch kader

Bij 'sense making' is de aanname dat individuen, in dit onderzoek docenten LO, werkzaam in het primair, voortgezet of hoger onderwijs, betekenis geven aan motiverend vakmanschap, door veelal gebruik te maken van vroeger opgebouwde kennis, ervaring(en) en door interacties met anderen. De betekenisverlening kan daardoor gezien worden als een sociale activiteit, het is nooit individueel, maar altijd gericht op bijvoorbeeld iets, of op wat anderen zeggen en doen, waarbij nieuwe betekenissen geïntegreerd worden met vroegere kennis en ervaringen. Als bijvoorbeeld twee personen dezelfde vraag, wat een motiverende vakman of vakvrouw is, voorgelegd krijgen, geven ze er beide een andere betekenis aan, oftewel construeren ze hun eigen individuele betekenis (zie ook Chen, Burry-Stock & Rovigo, 2000). Betekenisverlening als theoretische focus of theoretisch kader is eerder gebruikt in bijvoorbeeld studies, waar lesgevers

zoals leraren nieuwe kennis construeren door betekenis te geven aan hun leerproces en gebruik maken van eerdere interacties en tradities (zie bijvoorbeeld Roseberry & Puttick, 1998) of door een onderzoek naar hoe docenten LO betekenis geven aan leerlingen sociale en morele vaardigheden aan te leren (Jacobs, Knoppers, & Webb, 2012). Met 'sense making' als kader wordt allereerst duidelijk hoe individuele docenten, de deelnemers aan dit pilotonderzoek, 'motiverend vakmanschap' interpreteren. De individuele verhalen werden als basis voor dit proces van sense making op inductieve wijze geanalyseerd. Gezocht werd naar overkoepelende thema's, overeenkomsten en verschillen in de interpretaties van de verschillende docenten. Juist deze betekenisvolle inductieve analyse van individuele (levensechte) ervaringen is het hart van het kader 'sense making' (Weick, 1995).

Hoe ik het heb aangepakt

Om vanuit dit theoretisch kader meer inzicht te krijgen in het motiverend vakmanschap is er gekozen voor een kwalitatief onderzoek aan de hand van semigestructureerde, korte interviews. Er zijn in totaal tien docenten geïnterviewd (drie docenten PO, drie docenten VO en vier uit het hoger onderwijs). Het aantal participerende docenten is beperkt vanwege het pilot karakter van dit onderzoek. De interviews zijn adequaat uitgewerkt zodat de citaten van de deelnemers intact zijn gebleven, dit om een correcte weergave te verzekeren. De tijdsduur van de interviews waren wisselend van aard met een maximum van 45 minuten. Alle verkregen informatie in dit artikel is anoniem weergegeven, zodat men de respondenten niet kan herkennen in de uitspraken. Het gaat immers om de betekenisgeving aan het motiverend vakmanschap en niet om de individuen. De startvraag aan de docenten LO betrof: "Waar moet een docent LO aan voldoen (welke kwaliteiten hij/zij moet hebben) om hem of haar een motiverende vakman of vakvrouw te noemen?" Dit werd vervolgd met doorvragen naar de genoemde aspecten om het zo concreet mogelijk te maken.

Wat kwam eruit?

De resultaten worden thematisch gepresenteerd. Als eerste thema kan genoemd worden de attitude van de docent lichamelijke opvoeding. Om getypeerd te worden als motiverende vakman of vakvrouw gaf een docent aan dat het "zelf gemotiveerd zijn ten aanzien van het vak een voorwaarde is", of "enthousiast over je vak praten om leerlingen te motiveren". Ook werd meer concreet weergegeven dat "de vakman of vakvrouw een inspirerende lichaamshouding moet hebben, oogcontact hebben met de leerlingen, uitnodigend, een open houding en leerlingen niet moet afkappen". Maar ook "rust uitstralen, dit vanuit een overtuiging dat je het als docent voor elkaar hebt". Een docent ging in op dat de hierboven genoemde aspecten van de attitude voorgeleefd dienen te

worden, “docenten LO moeten wat voorleven van wat ze ook van hun leerlingen verwachten”. Een attitude-aspect met een andere lading is bijvoorbeeld dat een docent aangeeft dat het om ‘passie’ gaat namelijk: “Dat de docent een drive heeft om het beste uit de leerlingen te halen en dat passend bij alle leerlingen, bij elk individu”. Hier geeft de docent passie als attitude gekoppeld aan inhoudelijk vakmanschap. Immers de docent vervolgt met dat “arrangementen (inhoudelijk goede arrangementen) voor individuele leerlingen moeten worden aangeboden zodat elke leerling kan deelnemen”. Dit vereist als voorwaarde dat de docent “oog heeft voor leerlingen, alle leerlingen om de individuele deelnamemogelijkheden van elk individu te zien”.

Naast attitude is er veel aangegeven ten aanzien van de relatie tussen de docent en de leerlingen. Een docent geeft aan dat “leerlingen werken voor de docent”, als duiding voor het belang van de goede relatie tussen docent en leerlingen. “De docent zet de sfeer van de relatie neer, en als leerlingen die sfeer prettig vinden heeft dat effect op de ontwikkeling van de leerlingen, namelijk dat die ontwikkeling gestimuleerd wordt”. Dit werd gezien als een voorwaarde om tot leren, ontwikkelen van leerlingen te komen: “Een goede relatie is nodig om inhoud te bereiken” of zoals een andere docent aangeeft: “Een goede interactie kan meer uitdagen tot leren”. Om die goede relatie te bereiken dient de docent “te geven en te nemen, soms moet hij meeverten met de wensen van de leerlingen, bijvoorbeeld na een aantal lessen hard gewerkt te hebben”. Als er gesproken wordt van een goede relatie is plezier (bij leerlingen) meerdere malen genoemd. Docenten geven aan dat “plezier belangrijk is, als leerlingen plezier hebben heeft dat een relatie met blijvend bewegen”, of “plezier wordt gezien als een voorwaarde om te leren”.

Terug weer naar de relatie tussen de docent en de leerlingen, waar een docent aangeeft dat “de docent moet aanvoelen wat de doelgroep nodig heeft”. Een opmerking om een goede relatie te onderhouden is dat “docenten een praatje maken met leerlingen”. Het gaat dan om korte gesprekjes over van alles en nog wat, bijvoorbeeld over hoe het thuis gaat. Een docent gaf aan dat hij poogt om “de gesprekjes die hij voert te koppelen aan het vak”. Deze docent schenkt aandacht aan zijn leerlingen maar probeert het gesprek af te sluiten door het aan het vak te koppelen.

Naast attitude en relatie was een derde veel genoemd thema het ‘ontwikkelen’ als vakman of vakvrouw. Een term die hiervoor gebruikt werd is

nieuwsgierigheid: “een motiverende vakman (vrouw) is nieuwsgierig, is bereid om te leren, staat open voor nieuwe ontwikkelingen” en het gaat om “blijvend ontwikkelen, met de tijd meegaan”, maar ook “kijken in de les van je collega, daar open voor staan, van elkaar leren is een must”. Jezelf ontwikkelen werd gezien als noodzaak “om leerlingen te blijven prikkelen, uitdagen”.

Naast de, door meerdere docenten genoemde, drie thema’s zijn er ook individueel door docenten genoemde aspecten van belang voor een motiverende vakman of vakvrouw. Bijvoorbeeld “een goede inhoud, vakkennis, het geven van positieve feedback(zie pag. ...), het uitdelen van complimenten en leerlingen succes laten behalen”.

Een vervolg is nuttig

In dit pilotonderzoek werd aan docenten gevraagd om betekenis te geven aan waar een docent aan moet voldoen (welke kwaliteiten hij/zij moet bezitten) om hem of haar een motiverend vakman of vakvrouw te noemen. Opvallend was de ruime aandacht die door de geïnterviewde docenten gegeven werd aan de relatie en de aspecten van die relatie tussen de docent en de leerlingen. Een mogelijke verklaring hiervoor met de gebruikte theoretische focus zou kunnen zijn dat ervaringen hebben geleerd dat de eerste problematiek als docent LO in het vak de relatie betreft. Of een andere bij de theorie passende verklaring kan zijn dat door contacten, interacties met collega’s dit veelal besproken is en daarom werd weergegeven. Immers vroeger opgebouwde kennis, ervaring(en) en interacties met anderen zorgen voor ‘sense making’. Gezien het pilotkarakter van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat dit onderwerp en de gekozen theoretische focus zich lenen voor verder onderzoek. Dit nadere onderzoek moet dan worden uitgevoerd met een grotere steekproef en de regels passend bij een adequate steekproef. Deze focus blijft een sterke optie naast het beschouwen van literatuur en wellicht zijn beide in combinatie met elkaar de beste optie.

Frank Jacobs is werkzaam op de Haagse Hogeschool en doet onderzoek naar... ❏

FOTO ANITA BREMERSMA

Contact:

f.m.jacobs@hhs.nl